

CÍRKEV VE SVĚTĚ SLAVÍ SV. CYRILA A METODĚJE 14. ÚNORA

Od 14. století slavily slovanské národy svátek sv. Cyrila a Metoděje 9. března. To však vzhledem k obvyklému chladnému počasí v té roční době bylo pro poutě na Velehradě i jinde nevhodné. Proto se olomoucký arcibiskup Fürstenberg snažil o přeložení svátku na letní dobu. Byl navrhován červen, ale papež Pius IX. v roce 1863 stanovil svátek našich věrozvěstů na 5. července. Tak se však slaví jen ve slovanských zemích bývalého Rakouska - Uherska. Papež Lev XIII. zařadil svátek sv. Cyrila a Metoděje do celocírkevního liturgického kalendáře a bylo určeno, že se bude každoročně slavit 14. února. Tento den totiž v roce 869 zemřel v Římě sv. Cyril. Letos je tomu právě 1140 let. Papež Jan Pavel II. prohlásil 31. XII. 1980 sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy.

CHRÁMOVÝ SBOR

Chrámový sbor, někdy také označovaný jako schola polyphonica (na rozdíl od scholy cantorum, která zpívá buď latinský gregoriánský chorál či české jednohlasé liturgické zpěvy na způsob chorálu) **je společenstvím hudbymilovných žen, mužů, případně mládeže a dětí, jehož náplní není jen při bohoslužbách přednášet krásné vícehlasé skladby, ale má úkol daleko vznešenější, totiž, především se aktivně podílet na spoluvytváření liturgie.** Proto ve skutečnosti chrámový sbor nedoprovází bohoslužbu, nezpívá "při mši", ale přímo se na liturgii podílí jako jeden z jejích tvůrců. Zpěv sboru však při tom musí vždy mít služební charakter, to znamená, že kvůli hudební nádheře není možno překrývat důležité části liturgie nebo neúnosně protahovat celkovou délku bohoslužby. Chrámový sbor může být vyloženě pouze mužský (což je ideální při gregoriánském chorálu), nebo pouze ženský, ale většinou bývá smíšený, tedy v ženských hlasech soprán a alt a v mužských hlasech tenor a bas, přičemž přítomné děti zpívají se ženami a celkovému zvuku sboru dávají dětské hlásky zvláštní kouzlo a zabarvení. Úkolem chrámového sboru je také pomáhat shromáždění věřících při učení nových písní z Kancionálu či jiných zpěvníků, při nácviu nových mešních ordinárií i proprií. Protože členové sboru plní zvláštní úkol uprostřed shromáždění věřících, není možno zastírat, že zpívání ve sboru vyžaduje také určitou kázeň, dochvilnost a pravidelnou účast na pěveckých zkouškách, u amatérských sborů většinou není třeba znát noty, stačí jen umět přečíst text, který je pod nimi. Na zkouškách se totiž většinou každá skladba opakuje tolikrát, než se ji všichni naučí. Náplní zkoušek však určitě není jen učení zpěvu, ale i přátelské popovídání, posilování společenství a často, jako u řádných křesťanů, není nouze ani o zasmání a sdílení radostí i starostí. Brněnský biskup Mons. Vojtěch Cikrle se v jednom svém pastýřském listu obrátil na členy chrámových sborů i chorálních schol a napsal: *"Jste reprezentanty shromážděného Božího lidu. Buďte si vědomi, jak čestná funkce to je, jak je odpovědná vůči Bohu, vůči řádu liturgie a vůči Božímu lidu, který nasloucháním vašeho zpěvu slaví bohoslužbu ... Velmi si vážím práce všech, kdo svou hudební hřívnou dávají do služeb liturgické hudby - ... sbormistrů, členů pěveckých sborů a především varhaníků, jejichž obětavá a časově náročná služba je často nedoceněna. Prosím vás, ... abyste přispěli k tomu, aby se každá bohoslužba stala krásnější a důstojnější oslavou Boha. Kéž se tak stane na přímělu svaté Cecilie, patronky chrámové hudby.*

Existence chrámových sborů a jejich práva a povinnosti při bohoslužbách se řídí celou řadou církevních předpisů a nařízení:

a) Pokud se týká hlediska čistě právního (Kodex kanonického práva - církevní zákoník, schválený papežem Janem Pavlem II. dne 25. I. 1983, jehož oficiální překlad byl vydán také v českém jazyku), může se opírat působení v chrámovém sboru o tak zvané "všeobecné kněžství věřících", povinnost šíření víry a nebo povinnosti činné účasti na bohoslužbách.

Tak je v církevním zákoníku například uvedeno *"Křesťané jsou lidé, kteří byli křtem vtěleni do Krista, stali se božím lidem, a z toho důvodu jsou účastni, každý svým způsobem (pozn. třeba v chrámovém sboru), Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského; podle svého vlastního postavení jsou povoláni k poslání, které svěřil Bůh církvi, aby je plnila ve světě (Kánon č. 204). Všichni křesťané mají povinnost a právo spolupracovat na tom, aby se božské poselství spásy (pozn. třeba prostřednictvím chrámové hudby) stále více dostávalo ke všem lidem všech dob na celém světě (Kán. 211). Laici jsou stejně jako všichni křesťané Bohem povoláni... k apoštolátu a jako takoví mají obecnou povinnost a právo, ať jako jednotlivci nebo ve sdruženích (pozn. např. chrámových sborech), spolupracovat, aby všichni lidé ve světě poznali a přijali boží poselství spásy; tato povinnost je tím naléhavější v podmínkách, kdy lidé pouze od nich (pozn. např. při koncertech duchovní hudby) mohou slyšet evangelium a poznat Krista (Kán. 225). Posvěcující službu plní církev zvláště posvátnou liturgií ..(Kán. 834). Službu posvěcování vykonávají především biskupové..., kněží... a jáhnové. Také ostatní věřící se podílejí na službě posvěcování způsobem jim vlastním a to činnou účastí (pozn. např. v chrámovém sboru) na liturgických slavnostech, hlavně eucharistické... (Kán. 835). Liturgické úkony (pozn. mezi ně patří i hudba) nejsou soukromými úkony, nýbrž úkony církve samé ..., proto tyto úkony patří celé církvi, Tělu Kristovu, které jsou projevem a na kterou působí; jednotlivých členů se týkají různým způsobem podle rozdílnosti co do svěcení, úkolů (pozn. např. členstvím v chrámovém sboru) a skutečné účasti. Svou povahou vyžadují liturgické úkony společné konání, a proto, kde je to možné, konají se s hojnou a činnou účastí křesťanů. (Kánon č. 837).*

b) S hlediskem právním úzce souvisí také některé texty Katechismu katolické církve, který byl schválen papežem Janem Pavlem II. dne 11. X. 1992 a oficiální překlad byl vydán také v českém jazyku. Tento Katechismus je uznáván za jediný platný a oprávněný nástroj ke službě církevnímu společenství a za bezpečnou normu pro vyučování katolické víry. Také je návodem pro katechezi obnovenou u živých pramenů víry a tak přispívá k obnově celého života církve započaté II. vatikánským koncilem.

Také Katechismus učí o již výše zmiňovaném "všeobecném kněžství věřících", při čemž se opírá o Písmo svaté, konkrétně o to, co napsal svatý apoštol Petr, první římský papež: "*Vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví. To proto, abyste rozhlašovali, jak veliké věci vykonal ten, který vás povolal ze tmy ke svému podivuhodnému světlu*" (1 Petr 2,9) a nauku o "všeobecném kněžství věřících", které se však podstatně liší od svátostného nebo-li hierarchického kněžství, zdůraznil a rozvinul II. vatikánský koncil např. v Konstituci o posvátné liturgii nebo ve věroučné Konstituci "Lumen gentium - Světlo národů" o církvi. A tak v **Katechismu je např. uvedeno:** "*Liturgii slaví celé společenství ... liturgické úkony (pozn. mezi ně patří i hudba a zpěv) nejsou soukromé úkony, nýbrž slavnostní projevy církve. Proto tyto úkony přísluší celému tělu církve ... Jednotlivých údu se však týkají různým způsobem podle různých stavů, úkolů a činné účasti ... (článek č. 1140). Aby se usnadňovala činnost všeobecného kněžství věřících, existují kromě toho jiné zvláštní služby, neposvěcené svátosti kněžství, jejichž funkce je určena biskupy podle liturgických tradic a pastoračních potřeb. Také přísluhující, lektori, komentátoři a členové chrámového sboru vykonávají skutečnou liturgickou službu (čl. č. 1143). V Katechismu jsou také tři články, pojednávající přímo o zpěvu a hudbě. Článek č. 1156 "Církevní hudební tradice představuje nedocenitelný poklad, který vyniká nad ostatní umělecké projevy především tím, že je to bohoslužebný zpěv vázaný na slova liturgie a tak tvoří nezbytnou nebo integrující součást slavné liturgie. Skládání a zpěv inspirovaných žalmů byly již úzce spojeny s liturgickými slavnostmi Staré smlouvy. Církev pokračuje v této tradici a rozvíjí ji: Když mezi sebou mluvíte, užívejte slov ze žalmů, chvalozpěvů a duchovních písní; ze srdce zpívejte a hřejte Pánu (Ef 5, 19). Kdo zpívá, dvakrát se modlí (sv. Augustin). Článek č. 1157: "Zpěv a hudba vykonávají svou funkci ... tím výrazněji, čím těsněji jsou spjaty s liturgickým děním, a to podle tří hlavních měřítek: výrazná krása modlitby, jednomyslná účast shromáždění v určených chvílích a slavnostní ráz obřadů. Tímto způsobem se podílí zpěv a hudba na tom, k čemu směřují slova i liturgické úkony: k Boží oslavě a posvěcení věřících". Článek č. 1158: "Soulad znamení, to je zpěvu, hudby, slov a úkonů je tím výraznější a plodnější, čím více se vyjadřuje v kulturním bohatství, vlastním Božímu lidu, který slaví liturgii ... texty určené pro církevní zpěv ať jsou v souladu s katolickou naukou a ať jsou vybírány především z Písma svatého a z liturgických textů".*

c) **Z hlediska čistě liturgického** se působení chrámových sborů opírá o první dokument, který vzešel z jednání II. vatikánského koncilu. Jedná se o Konstituci "Sacrosanctum concilium" o posvátné liturgii, která byla Otcí koncilu schválena a papežem Janem XXIII. slavně potvrzena 4.XII.1963. V této Konstituci celá šestá kapitola hovoří o liturgické hudbě. Římská liturgická rada spolu s Kongregací ritů uveřejnily 5. III. 1967 další předpisy o liturgické hudbě (a v jejím rámci i o zpěvu) v dokumentu nazvaném Instrukce "Musicam sacram". Tato instrukce si kladla za úkol konkretizovat závěry Konstituce o liturgii a osvětlovat sporné otázky. Vyskytly se totiž názory, že hudební skladby, ve většině případů latinské mešní ordinarium (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei), které byly jako vícehlas s doprovodem varhan, někdy i velkého orchestru, zhudebněny mnoha skladateli před liturgickou reformou II. vatikánského koncilu jsou v obnovené liturgii nepoužitelné, i když kdysi patřily k vrcholným dílům oslavujícím našeho Pána a byly opravdovým hudebním pokladem vysokých uměleckých hodnot. Nadále je možno je provozovat jen při koncertech. A z toho bylo odvozeno, že také její interpreti, tedy chrámové sbory, zcela ztratily své opodstatnění, neboť věřícím by bránily v požadované aktivní účasti na liturgii. Tyto trochu podivné myšlenky byly naštěstí včas překonány a význam a funkce chrámových sborů byla znovu doceněna. A tak platí, že když se při liturgii použije polyfonních hudebních skladeb, tedy pro více hlasů, některé zpěvy lidu, jako třeba mešní ordinarium, mohou být svěřeny pěveckému sboru. Dodnes však panují spory o Credo. Na jedné straně je vyznáním víry všech přítomných, na druhé straně je nejdelší částí zhudebněného vícehlasého ordinaria a většinou částí nejpropracovanější, takže z uměleckého hlediska je opravdu velká škoda ho vynechávat (kdo má snad pocit, že ve vyznání víry byl sborem nedostatečně zastoupen, může si text Credo během zpěvu pohodlně sám tiše recitovat). V žádném případě však by lid neměl být úplně vyloučen z účasti na zpěvu a to minimálně především responsoriálního žalmu mezi liturgickými čteními a společně zpívanou Modlitbou Páně - Otčenáš. Na odborném semináři ke 40. výročí vydání Konstituce II. vatikánského koncilu o liturgii, který se konal ve Vatikáně 5.XII.2005, zaznělo, že "*řádne a zodpovědně připravený zpěv chrámového sboru je také určitou možnou formou aktivní účasti na liturgii. Používání umělecké liturgické vícehlasé hudby se s aktivní účastí věřících nijak nevylučuje*". A také je oprávněný požadavek, aby ve farnostech, kde zůstaly chrámové sbory, byla využita spousta kvalitního notového materiálu, byť i předkoncilního, pokud textově odpovídá, což zejména u vícehlasého latinského mešního ordinaria vždy plně platí. Pak radost ze zpěvu a z toho, že chrámový sbor svým zpěvem přispívá k povzbuzení věřících a k větší cti a slávě Boží, je opravdu veliká. Vždyť hudbu a v jejím rámci i zpěv chrámového sboru nelze chápat jako nějaký přídavek k bohoslužbě, jako jakési "hudební zarámování". Hudba je totiž sama součástí liturgie, dodává modlitbě výraz

vroucnosti, podporuje jednomyslnost těch, kdo jsou shromážděni k bohoslužbě a obohacuje liturgické děje a úkony. Dává zaznít harmonii onoho světa, do níž už smíme v bohoslužbě vstoupit, rozeznává už na zemi nebeský hymnus (instrukce "Musicam sacram", čl.5). Takováto slavnostnost bohoslužby ovšem nevzniká hudbou jako "přídavkem nebo bezvýznamnou zvukovou kulisou", nýbrž tím, že každý, včetně členů chrámového sboru, koná svou službu na pravém místě a správným způsobem.

d) Toto vše, co je výše uvedeno, shrnuje i **závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v České republice**, schválený 9. VII. 2005, ve člancích číslo 133 až 137, kde se také praví: *"Zpěv je vlastní způsob slavení liturgie, je tedy záležitostí každého člena liturgického shromáždění, ne pouze hudbymilovných osob. I zde ovšem platí, že každý má konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší... Hudební vybavení bohoslužby umožňuje rozlišení liturgické závažnosti dnů a pomáhá vyjádřit charakter liturgické doby... Je třeba pečovat o liturgicko-hudební hierarchii jednotlivých zpěvů při mši svaté... Duchovní správce jsou odpovědní za celý průběh bohoslužby, tedy i za její hudební vybavení. Proto mají být ve stálém kontaktu s kantorem, varhaníkem, scholou ... V oblasti zpěvu s lidem je třeba plněji využít stávajícího materiálu, který poskytuje především Kancionál ...* **Poslání pěveckých sborů a schol by mělo spočívat zejména v přednesu liturgických proprií a ordinarií. Sbory mají podporovat zpěv lidu a pěstovat i zpěv vhodných a hodnotných vokálních skladeb z odkazu minulosti i ze současné tvorby...."**

CHRÁMOVÝ SBOR V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Uvážíme-li, že archeologickými výzkumy byla potvrzena z konce 9. až začátku 10. století existence opevněného sídla, zřejmě pohraničního přemyslovského hradiště, nad soutokem Nežárky a Hamerského potoka (v místě dnešního hradu) a zřejmě v té době také obyvatelům zdejší krajiny začalo být hlášáno křesťanství a nedílnou součástí katolické bohoslužby byl vždy liturgický zpěv, je bezesporu chrámový sbor nejstarší kulturní institucí, která zde dodnes působí. Jeho historie je tedy dlouhá a není místo ji zde vypisovat. Už od dob Karla IV. (1316 - 1378) zde působil chrámový sbor, zvaný literátské bratrstvo, jeho předním členem byl také Adam Václav Michna z Otradovic (* okolo r. 1600, + 1676). V době josefinských reforem (1791) bylo hradecké literátské bratrstvo zrušeno, jako chrámový sbor pokračovalo dál a tak tomu bylo i během 19. a 20. století, v jehož 1. polovině působily v J. Hradci dokonce dva samostatné chrámové sbory (v proboštském chrámu a u františkánů). V 60. letech se spojily, přijaly liturgickou reformu II. vatikánského koncilu, v roce 1990-1991 došlo k rekonstrukci sboru a počet jeho členů narostl asi na 25, což bylo ideální, neboť když při vystoupení třeba 3 členové scházeli, celkem nic se nestalo. Bohužel, počet členů se pak postupně snižoval, někteří zemřeli, jiným nedovoloval pokračovat ve zpěvu jejich zdravotní stav či vyšší věk, někteří měli i jiné osobní důvody.

V současné době je však stav chrámového sboru dosti špatný v důsledku kritického nedostatku obsazení jednotlivých hlasových skupin. Jestliže v sopránech zpívají jen 2 až 3 ženy a stejně je tomu i v altech, tenor zpívají dva muži, z nichž jeden je současně sbormistr a v basech jsou 3 zpěváci, pak jakákoliv choroba nebo jen hlasová indispozice jednotlivce ohrozí vystoupení celého sboru. Kdyby se jednalo o sbor profesionálů, kde každý člen má silný a vycvičený hlas a ženy v sopránech hladce vyzpívají i značně vysoké tóny, pak i v takovém komorním obsazení nehrozí žádné nebezpečí. Členové našeho chrámového sboru jsou však všichni amatéři. Jsou farnosti, kde je zpěvaček a zpěváků hodně, ale třeba nemají sbormistra, nebo varhaníka, nebo notový materiál. My u nás máme velmi schopného a trpělivého sbormistra (Ing. Tomáše Petru), zkušeného a zdatného varhaníka (Ing. Vladimíra Příbyla) - oba jsou výborní muzikanti, po předcích jsme zdědili bohatý hudební archiv, avšak bohužel schází ti, kdo by z těchto not mohli zpívat! Již v našem farním zpravodaji č. 23 z 9. XI. 2008 bylo pojednáno o významu chrámové hudby a uvedeno pozvání do chrámového sboru se sdělením hrozícího reálného nebezpečí, že ke škodě naší farnosti pro nedostatek zpěvaček a zpěváků sbor zanikne. O kolik si myslíte, že na základě toho vzrostl počet členů sboru - **vůbec o nikoho!!** Proto jen s obtížemi se podařilo zpívat o vánočních svátcích. Chrámový sbor přežil a úspěšně ve prospěch farnosti působil v těžkých 50. letech ateistického teroru i pak po roce 1969 v letech tzv. totalitní normalizace, a ač to zní skoro neuvěřitelně, nyní, v době svobody, je jeho další existence vážně ohrožena. Ona ani současná doba však není pro církev a věřící v ČR snadná. Rozhlédneme-li se kolem sebe při nedělní mši svaté, vidíme, že je nás v kostele stále méně a méně. A jak doplnit sbor, když z těch "věrných pozůstalých" ne každý dovede zpívat a z těch co to umí, má řada ještě jiné překážky? **Ale i tak je třeba úpěnlivě poprosit: Jestli Vám dal Bůh dar zpěvu, využijte ho také ve prospěch naší farnosti. A tak, ženy a dívky, muži a mládenci, ano, i rodiče s většími dětmi, neváhejte, nebojte se, a pokud Vám v tom nic vážného nebrání, přijďte zpívat. Spravedlivý Bůh Vám to jistě jednou na věčnosti připočte k dobru. Všichni budete v chrámovém sboru vítáni!** Začínáme nacvičovat program na velikonoce. Místo a termíny zkoušek jsou uváděny v tabulce "Z farního diáře".

Zpracoval podle různých pramenů K.B.